EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

Eduskunta, Perustuslakivaliokunta

LAUSUNTO

27.5.2026

Viite: Perustuslakivaliokunnan lausunto- ja kuulemispyyntö, kokous 4.6.2026

EOAK/4471/2026 Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026 (K 2/2026 vp)

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pyytänyt oikeusasiamiehen kanslian lausuntoa otsikkoasiassa. Olen antanut asiassa aikaisemmin perustuslakivaliokunnalle lausunnon 21.4.2026 (EOAK/3167/2026).

Valiokunta pyytää lausuntoa kysymyksestä:

> ”Miten arvioitte kertomuksessa esitettyjä suosituksia suhteessa eduskunnan oikeusasiamiehen aloiteoikeuteen ja oikeusasiamiehen 109 §:n mukaiseen tehtävään?”

Eduskunnan oikeusasiamiehen tulee perustuslain 109 §:n mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Perustuslain 109 §:n mukaista laillisuusvalvontatehtäväänsä oikeusasiamies toteuttaa keskeisesti tutkimalla kanteluita ja tekemällä tarkastuksia.

Oikeusasiamies voi ottaa laillisuusvalvontaan kuuluvan asian käsiteltäväkseen myös omasta aloitteestaan (laki oikeusasiamiehestä 4 §). Oikeusasiamies voi myös kiinnittää valtioneuvoston tai muun lainsäädännön valmistelusta vastaavan toimielimen huomiota säännöksissä tai määräyksissä havaitsemiinsa puutteisiin sekä tehdä esityksiä niiden kehittämiseksi ja puutteiden poistamiseksi (11 §:n 2 mom.). Edelleen oikeusasiamies voi sekä vuosittaisten toimintakertomusten että erillisten kertomusten yhteydessä tehdä eduskunnalle ehdotuksia lainsäädännössä havaitsemiensa puutteiden poistamiseksi. Jos havaittu puute liittyy eduskunnan käsiteltävänä olevaan asiaan, oikeusasiamies voi myös

muuten saattaa havaintonsa eduskunnan asianomaisen toimielimen tietoon. (12 §:n 3 mom.).

Ylimpänä laillisuusvalvojana oikeusasiamies harkitsee itsenäisesti ja riippumattomasti, milloin hän ottaa asian omasta aloitteestaan tutkittavaksi tai tekee esityksen taikka ehdotuksen.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävänä on sekä valvoa yhdenvertaisuuslain noudattamista että yleisesti edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää (laki yhdenvertaisuusvaltuutetusta 2 §:n 1 mom.). Erityisvaltuutettujen edistämistehtävää toteutetaan tyypillisesti antamalla suosituksia. Yhdenvertaisuusvaltuutettu voi yhdenvertaisuuslain soveltamisalalla antaa yleisiä suosituksia syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi (yhdenvertaisuuslaki 19 §:n 1 mom. 3. kohta). Toiminnastaan yhdenvertaisuusvaltuutettu antaa neljän vuoden välein eduskunnalle kertomuksen (laki yhdenvertaisuusvaltuutetusta 8 §:n 2 mom.).

Oikeusasiamiehen ja yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävien ja toimivaltuuksien erilaisuuden takia yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessaan esittämien yleisten suositusten tavoitteena on yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjinnän ehkäisy laajasti. Oikeusasiamiehen esitykset ja ehdotukset puolestaan kytkeytyvät perustuslain 109 §:ssä säädettyyn laillisuusvalvontatehtävään ja perustuvat valvonnassa havaittuihin puutteisiin, joiden poistamiseen niillä pyritään. Näkökulmat ovat luonteeltaan erilaisia, mutta toisiaan täydentäviä.

Oikeusasiamiehen perustuslain 109 §:n 1 momentissa säädetty tehtävä – ja sitä laissa täsmentävä toimivalta aloitteiden, esitysten ja ehdotusten tekemiseksi – eivät poissulje yhdenvertaisuusvaltuutetun mahdollisuutta ja lakisääteistä velvollisuutta edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää esimerkiksi esittämällä suosituksia. Vastaavasti yhdenvertaisuusvaltuutetun esittämät suositukset eivät rajaa oikeusasiamiehen harkintavaltaa omien aloitteiden, esitysten ja ehdotusten tekemiseksi.

Kuten olen edellä viitatussa lausunnossani todennut, yhdenvertaisuusvaltuutettu, kuten muutkin erityisvaltuutetut ovat oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnan piirissä. Tällainen valvonta-asia voi tulla vireille kantelun, oman aloitteen tai tarkastuksen perusteella.

Oikeusasiamies
Jari Råman

Esittelijäneuvos
Heini Färkkilä

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.